

नेपाल सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
जलवायु प्रकोप समुत्थान निर्माण आयोजना
(कृषि व्यवस्थापन सूचना प्रणाली)
हरिहरभवन, पुल्चोक, ललितपुर, नेपाल
फोन: ९७७-१-५५२४२३०, ५५२९८८७
Email: ppcr.amis@gmail.com, Website: www.namis.gov.np

धान बाली पात्रो (Rice Calendar)

उन्नत धान खेतीका लागि मुख्य कृषि कार्यहरू		बैशाख	जेष्ठ	आषाढ	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुन	चैत्र																									
		हप्ता	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४	१ २ ३ ४																									
		मौसम																																				
		उन्नत धान उत्पादन प्रविधि																																				
तयारीको अवस्था	वीउको उपचार	वीउको उपचार गर्ने ।																																				
	उन्नत जातको वीउ छनौट	उन्नत जातको वीउ छान्ने । चैत्रे : चैत्रे-४, चैत्रे-२ हर्दिनाथ-१, चैत्रे-६, विन्देश्वरी वर्षे धान (तराई र मध्य तराई) : हर्दिनाथ-२, तरहरा-१, स्वर्णा सब -१, साम्ना मसुली सब -१, सुख्खा धान-१, सुख्खा धान-२, सुख्खा धान -३, लोकतन्त्र, लल्का वासमती, मिथिला, राम धान, सावित्री, मसुली, राधा -४, राधा- ११, राधा -१२, सुनौलो सुगन्धा, वर्षे २०१४ पहाड : चाईनुङ्ग -२४२, ताईचुङ्ग -१७६, खुमल -३, खुमल-४, खुमल-७, खुमल-९, खुमल-१०, खुमल-१३ उच्च पहाड : छोमरोङ्ग लोकल, चन्दननाथ-१, चन्दननाथ-३, माछापुच्छ्रे -३ ।													उन्नत जातको धान खेती प्रविधि कुन धान लगाउने, अगोटे, बर्खे वा हिउँदे सोहि अनुसार जग्गा छनौट गर्ने । सिफारीस गरिएका उन्नत जातको धानको वीउ मात्र प्रयोग गर्ने । नर्सरी तथा जग्गा तयारी गर्दा प्राङ्गरीक मलको प्रयोग १० मेट्रिक टन प्रति हेक्टरका दरले गर्दा राम्रो हुन्छ । वीउ स्वस्थ, पोटीलो र ८०% भन्दा बढी उमार शक्ति भएको मात्र प्रयोग गर्ने । वीउ छनौट गर्दा ३ लि. पानीमा आधा के.जी. नून मिसाएर घोल बनाई राम्ररी चलाउने र धान वीउलाई १ -२ मिनेट राखी छान्ने । राम्रा र स्वस्थ वीउ पिंधमा बस्छ र नराम्रा वीउ पानीमा तैरीन्छ । यसरी तल बसेको वीउलाई २-३ पटक पखालेर धानको ब्याडमा छुर्दा १०-१२ % सम्म उत्पादन बृद्धि हुन्छ । वीउ छुर्नुभन्दा अगाडी साफ, सफल, बेभिष्टिन वा डेरोसाल पाउडर विषादी २.५ ग्राम प्रति के.जी. का दरले धानको वीउ मिसाई उपचार गर्ने र ४-५ दिनसम्म बन्द भाडोमा राखेर ब्याडमा वीउ छुर्ने । तराईमा १.२५ देखि १.५० के.जी.प्रति कण्ट तथा पहाडमा २ देखि २.५ किलो ग्राम प्रति रोपनी वीउ प्रयोग गर्ने । छुर्वा गर्दा ब्याडभन्दा दोब्बर वीउको प्रयोग गर्नुपर्छ । ब्याड जेठको दोस्रो हप्तामा राख्दा राम्रो हुन्छ । मरुवा रोग लाग्ने ठाउँमा पानी ब्याड उपयुक्त हुन्छ । जग्गा धान रोप्नुभन्दा पहिला २-३ हप्ता अगाडी राम्ररी जोतेर तयार गर्नु पर्दछ । जोतेको खेतमा रोप्नुभन्दा ५-७ दिन अगाडीदेखि पानी जमाएर राख्दा भारपात राम्रोसंग कुहन्छ । २०-२५ दिनको बेर्ना रोप्नु उपयुक्त हुन्छ । रोपाई गर्दा २-३ से.मी गहिराईमा रोप्नु उपयुक्त हुन्छ । धान रोपेको २५-३० दिनमा पहिलो टप ड्रेस र ५०-६० दिनमा गोडमेल गरेपछि १.५ के.जी. युरिया प्रति कण्ट टप ड्रेस गर्ने । धान रोपेको ४-५ दिनमा वुटाकलोर नामक भारपात नासक विषादी ८०० ग्राम प्रति कण्टको दरले छरेर भारपात नियन्त्रण गर्न सकिन्छ ।																							
वेर्ना उत्पादन अवस्था	ब्याडको तयारी	२ मिटर चौडाई र ५ मिटर लम्बाईको ब्याड बनाउने ।												धान बालीमा लाग्ने किराहरुको जानकारी 																								
	ब्याड राख्ने समय	१.बोरो धान : मंसिरको पहिलो हप्तादेखि दोस्रो हप्तासम्म । २.चैत्रे : माघको अन्तिम हप्तादेखि फागुनको पहिलो हप्तासम्म । ३.वर्षे : जेष्ठको अन्तिम हप्तादेखि असारको दोस्रो हप्तासम्म । ४.भदैया : जेठको दोस्रो हप्तादेखि अन्तिम हप्तासम्म ।																																				
	मलखाद	१० वर्ग मीटरको लागि डि.ए.पी. -१०८ ग्राम युरिया -१७५ ग्राम म्युरेट अफ पोटास ८३ ग्राम, जिंक सल्फेट ४८ ग्राम एक नासले छर्ने ।													धान बालीमा लाग्ने रोगहरु 																							
	वीउ छर्ने तरिका	१.५ किलो ग्राम वीउ ब्याडमा छर्ने र माटोले पुरी सम्प्याउने ।																																				
रोपाई गर्ने अवस्था	सिंचाई र अन्य व्यवस्थापन	माटो भिज्ने गरी भारीले पानी हाल्ने ।												धान बालीमा लाग्ने रोगहरु 																								
	धुले (छरुवा)	चैत्रे धानमा धुले (छरुवा) गर्न सकिन्छ । जहाँ सिंचाई सुविधा उपलब्ध छ ।											धान खेतीको सरदर लागत खर्च र आमदानी (प्रति हेक्टर) <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th>वस्तुहरु</th> <th>खर्च (रु.)</th> <th>वस्तुहरु</th> <th>आमदानी (रु.)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>वीउ ४० के.जी. X रु. ५०/-</td> <td>२०००/-</td> <td>धान उत्पादन ३७५ के.जी. X १७ प्रति किलो</td> <td>६३१५५/-</td> </tr> <tr> <td>ज्यामी ज्याला (जोताईदेखि काट्नेसम्म)</td> <td>४८,१००/-</td> <td>अन्य उत्पादन (पराल आदि) ४०१५ X रु.२ प्रति किलो</td> <td>८०३०/-</td> </tr> <tr> <td>सिंचाई + मलखाद</td> <td>७४४६/-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>किटनासक र अन्य</td> <td>१५१०/-</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>जम्मा</td> <td>५९०५६/-</td> <td></td> <td>७१९८५/-</td> </tr> </tbody> </table> खुद नाफा = रु. ७१९८५ (आमदानी) - रु. ५९०५६ (खर्च) = रु. ११७२९/-		वस्तुहरु	खर्च (रु.)	वस्तुहरु	आमदानी (रु.)	वीउ ४० के.जी. X रु. ५०/-	२०००/-	धान उत्पादन ३७५ के.जी. X १७ प्रति किलो	६३१५५/-	ज्यामी ज्याला (जोताईदेखि काट्नेसम्म)	४८,१००/-	अन्य उत्पादन (पराल आदि) ४०१५ X रु.२ प्रति किलो	८०३०/-	सिंचाई + मलखाद	७४४६/-			किटनासक र अन्य	१५१०/-			जम्मा	५९०५६/-		७१९८५/-
	वस्तुहरु	खर्च (रु.)	वस्तुहरु	आमदानी (रु.)																																		
वीउ ४० के.जी. X रु. ५०/-	२०००/-	धान उत्पादन ३७५ के.जी. X १७ प्रति किलो	६३१५५/-																																			
ज्यामी ज्याला (जोताईदेखि काट्नेसम्म)	४८,१००/-	अन्य उत्पादन (पराल आदि) ४०१५ X रु.२ प्रति किलो	८०३०/-																																			
सिंचाई + मलखाद	७४४६/-																																					
किटनासक र अन्य	१५१०/-																																					
जम्मा	५९०५६/-		७१९८५/-																																			
हिले रोपाई गर्ने	हिले रोपाई गर्दा ३-४ पटक खेत जोती सम्प्याउने । मलखाद प्रति हेक्टरको लागि १०८ किलो ग्राम डि.ए.पी. ८७.५ किलो ग्राम, युरिया, ८३ किलो ग्राम म्युरेट अफ पोटास अन्तिम जग्गा तयारी गर्दा हाल्ने ।																																					
गाँकीने अवस्था	रोपाई गर्ने तरिका	१. धुले खेतमा सोभै छरुवा गर्न सकिन्छ । २. हिले खेतमा हारदेखि हार र लाईनदेखि लाईन २० X २० से.मि.को दुरीमा रोपाई गर्ने ।											बाली भित्राउने र उत्पादन करीब ८०- ९० प्रतिशत दाना पहेलिए पछि धान काटन उपयुक्त हुन्छ । धान काटेर १ - २ दिनसम्म खेतमा सुकाएर भार्दा सजिलै भार्न सकिन्छ । धान भारेपछि ३-४ घाम राम्ररी सुकाएर मात्र भण्डारण गर्नुपर्छ । राम्ररी नसुकेको धान भण्डारण गर्दा कुहने, किरा लाग्ने र टुकिने हुन्छ । बीउ छनौट वीउ छनौटका लागि २ वटा तरिका अपनाउन सकिन्छ । पहिलो गह्रा वा प्लट छनौट गरेर र दोस्रो बाला बल्याएर ।																									
	भारपात नियन्त्रण	भारपात नियन्त्रणका लागि पेन्डीमिथालिन १ किलो ग्राम ए.आई. प्रति हेक्टर रोपाई गरेको ३ दिनभित्र छर्ने ।																																				
	टप ड्रेसिङ गर्ने तरिका	छिप छिपे पानी भएको बेला टप ड्रेसिङ गर्ने ।																																				
	मलखादको मात्रा	१.५ किलोग्राम युरिया प्रति कण्टा छर्ने ।																																				
पाके अवस्था	पानीको व्यवस्थापन	पानी बग्न नदिने ।																																				
	किटनासक विषादीको प्रयोग	किराहरु देखिए मात्र प्रयोग गर्ने ।																																				
	रगीङ्ग गर्ने तरिका	वेजात, भारपात तथा रोग किरा ग्रस्त बोटहरु हटाउने ।																																				
काट्ने र भण्डारण अवस्था	वीउको लागि छनौट गर्ने	पाक्नुभन्दा अली अगाडिनै रगीङ्ग गर्ने र स्वस्थ वीउ छान्ने ।																																				
	पानीको निकास	धान पाक्नुभन्दा १५ दिन अगावै पानीको निकास गर्ने ।																																				
	धान काट्ने	खेत सुख्खा भएपछि काट्ने । माटोको सतहदेखि ४ इन्च माथिबाट काट्ने ।																																				
काट्ने र भण्डारण अवस्था	पराल सुकाउने	पराल खेतमा फिजाएर राख्ने ।																																				
	धान चुट्ने	धान चुट्दा क्षति कम हुने गरी गर्ने ।																																				
काट्ने र भण्डारण अवस्था	धान भण्डारण	भण्डारण गर्दा चिस्यान १२ प्रतिशत हुनुपर्छ । ३-४घाममा सुकाएर दातले टोक्दा कटक्क आवज आएमा भण्डारण गर्न उपयुक्त हुन्छ ।																																				